

Ovo je istinita priča,
mada su neki likovi izmenjeni
kako bi se zaštitila njihova privatnost.

Stanje zaljubljenosti... psihološki je
tako upečatljivo i prototip je psihoze kod normalnih.
Sigmund Frojd, *Totem i tabu*

Često parafrazirano kao:
Svi pobrljave kada se zaljube.

Prolog

Kasnila sam. Opet. Iako sam odani agnostik, vozeći se *Getvik ekspresom* molila sam se Bogu. Jedino sam se još u njega uzdala da stignem na aerodrom do petnaest do osam, što je najkasnije kada mogu da predam prtljag za let kući, u Glazgov. Doduše, nije mi upalilo. Voz kao da se kretao sporije od brontosaurusu.

Odjednom mi se u glavi pojavila slika belog zeca iz *Alise u zemlji čuda*. Stezao je veliki zlatni džepni sat, vajkao se i huktao: „Kasnim! Kasnim!“ Moja verzija tog mahnitog refrena vrtela se ukруг: „Ajde, ajde, molim te Bože, ajde, bre, već jednom. Kasnim! Kasnim! KASNIM, KASNIM, KASNIM, KASNIM, KASNIM, KASNIM, KASNIM. Grrrrrrrr!“

Na svakih nekoliko minuta pokušavala sam da odvratim pažnju čitajući novine ili slušajući muziku na ajpodu, ali sve uzalud. Reči u koje sam piljila rastakale su mi se na putu od rožnjače do kore velikog moyga. Značile su mi taman koliko bi da su na kineskon ili arapskom. Zato sam ubacila novine u tašnu. Što se tiče liste „omiljene pesme“, mogla sam da podnesem samo prvih pet sekundi svake melodije pa da preotam na sledeću. Mojih dvadeset najboljih pesama skupilo se u sto sekundi. Nisam mogla da se usredsredim ni na šta drugo osim na vreme. Svaki atom energije posvetila sam pokušajima da mašinovođi pošaljem podsvesnu poruku da ubrza. Kad bih zatvorila oči, pod sparušnim očnim kopcima videla bih džinovski pešćanik koji vam pokazuje kad je jaje skuvano, sa drečavim ružičastim zrnima peska koja kuljaju, kako mi se činilo, sve brže i brže. Kada bih otvorila oči, unezvereno bih se upiljila u sat na mobilnom telefonu i otpratila kako nepovratno prolazi još jedan dragoceni minut.

Već sam propustila dva leta prošle nedelje. Ovo bi bio treći u deset dana. To mi deluje malo previše haotično. Takva je bila i činjenica da sam te iste nedelje dobila deveti kazneni poen zbog prekoračenja brzine i za dlaku izbegla da mi oduzmu vozačku dozvolu. U smislu „otkačenosti“, to se nije moglo porediti s onim kad je Britni Spirs javno obrijala glavu, ali bih rekla da sam očigledno i sama pokušavala nešto da izrazim.

Moja sestra Luiza i naša zajednička prijateljica Ketj, koje su obe psiholozi u bolnici čuvenog lanca *Prajori* (britanskom ekvivalentu klinike Beti Ford za ljude sa bolestima zavisnosti, depresijom i drugim mentalnim tegobama), i koje imaju nesnosnu naviku da su uglavnom u pravu, oduvek su mnogo toga izvlačile iz mog neprestanog kašnjenja. Kažu da je to znak potisnutog gneva i urođene sebičnosti, a gledaju me sažaljivo kada uporno tvrdim da je to samo zato što sam beznadežno neorganizovana i ne volim da nosim sat („Ne želim da mi životom upravlja vreme“, izjavila sam jednom i izazvala sveopšte ismevanje).

Ova tema je dosegla svoj plačni zenit pre nekoliko godina, kada smo izašle uveče da proslavimo Luizino predstojeće venčanje. Kasneći više od jednog sata, uletela sam u restoran grcajući izvinjenje i oblivena ružičastim sjajem po obrazima: uživala sam, mnogo, sa svojim divnim novim dečkom. Prvi put u šest godina uspela sam da održim vezu duže od šest sastanaka, pa je osećaj uspeha, potpiren ranim bleskom ljubavi, činio da se osećam pomalo euforično. Međutim, brzo su me na zemlju vratile Luiza i Ketj svojim rafalnim verbalnim napadom. Može li neko da bude toliko sebičan? Šta ja mislim, da sam nešto posebno? Zar mi nije jasno da moje stalno docnjenje ukazuje na pasivnu agresiju i preuveličan osećaj uobraženosti pomešan sa strahovito niskim samopoštovanjem?

„Jednostavno sam izgubila pojam o vremenu“, zajecala sam bedno. „Bilo mi je lepo. S novim dečkom. Mislila sam da ćete se radovati zbog mene. Uostalom, ovo je Luizino drugo venčanje. Nije nešto tako značajno. Ne može biti.“

Potrudila sam se da ne razmišljam o njihovim opaskama (pa ni o svojim) tog jutra dok se *Getvik ekspres* približavao odredištu. Umesto toga primetila sam da mi srce snažno tuče, da mi se dlanovi znoje i da mi se javljaju prvi znaci samoizazvane glavobolje od napetosti. Udahni, zadrži, izdahni, bodrila sam sebe čekajući da voz stane. Pre nego što su se vrata i dopola otvorila, provukla sam se kroz njih, kao podmazana lasica i potrčala kao bez duše ka liftu i pokretnim stepenicama. I jedno i drugo je bilo krcato. Bez daha i preznojena, na kraju sam stigla do pulta za prodaju karata, sa samo tridesetak sekundi zakašnjenja. U stvari, osećala sam se prilično zadovoljno. U odnosu na moje skorašnje rezultate, ovo je bio napredak.

Kad mi je službenica rekla da je let odložen za četrdeset pet minuta i dodala da će pitati nadzorni organ može li da me provuče, bila sam u ekstazi, ispunjena nadom i optimizmom, zahvalna svojoj srećnoj zvezdi ili već onome ko je bio tamo negde i uvek me vraćao sa ivice propasti. Nažalost, dobre vibracije su naglo prekinute nekoliko časaka kasnije kada se službenica vratila s lošim vestima.

„Molim vas?“ Gledala sam je molećivo. „Hitno mi je. Znaete, ja sam novinarka i...“, zastala sam. „I imam zaista važan intervju sa, ehm, aaa, hm, premijerom Škotske.“

Ovo sam rekla tonom koji bi više odgovarao nekome ko je upravo doneo svetsku ekskluzivu sa Osamom bin Ladenom.

Doduše, da sam imala sastanak i s tim najtraženijim čovekom na svetu, sumnjam da bi to išta promenilo. Sudeći po izrazu službeničinog lica, nije se dala zaneti veoma stresnim zahtevima profesije koju sam odabrala.

Zato sam promenila pesmu. „Ne radi se samo o mom poslu“, mahnilo sam lagala. „Moram neizostavno da stignem kući veoma brzo jer...“ oklevala sam samo jedan časak, ukrstila prste u džepu kaputa, pa nastavila „moram da stignem kući hitno zato što mi se, ehm, baka razbolela.“

Pogledala me je sa simpatijama. A možda je to bilo i sažaljivije. „Žao mi je“, rekla je, „ali nadzornica je odbila. Uz to mi je

kazala da vam naglasim kako se naš šalter zatvara tačno trideset minuta pre predviđenog vremena polaska i da toplo preporučujemo da se pojavite dva sata pre toga.“

Iskolačila sam oči koliko sam mogla i neko vreme se trudila da ne trepnem kako bih zaustavila suze samosažaljenja koje su pretile da će poteći i već mi mutile vid, od čega sam, verovatno, delovala poremećeno. „Molim vas? Verovatno vam dolaze mnogi hazarderi sa spremljenim svakakvim smešnim izgovorima kako bi se uvukli. Ljudi koji smatraju da su tako posebni da za njih normalna pravila ne važe. Ali ja vas uveravam da ništa ne izmišljam. Baka mi je upravo...“, zastala sam. „Baku su upravo odveli u b... b... b...“

Ne. Nisam mogla to da izustim. Nisam mogla da kažem da je moja stara bakica, fenomenalna starica od devedeset tri godine, odvedena u bolnicu zbog nečeg strašnog kako se to jednom ne bi zaista i dogodilo a ja ostatak života morala da nosim to breme na leđima. Ne smemo zanemarivati lošu karmu.

Službenica me je posmatrala puna razumevanja. „Sledeći let je za tri sata.“

„TRI SATA?“ Ove dve kratke reči poslale su signal brani protiv poplave, koja se širom otvorila. „Tri sata? Baka bi mogla da u... u... u...“, jecala sam i mucala.

Zaneta sopstvenom predstavom, naizgled sam uspela da se ubedim kako je mojoj babi, koja verovatno sedi kod kuće i štrika, strpljivo čekajući da počne jutarnji program, zaista veoma loše. „Moja baka. Tri sata. U ta tri sata svašta može da se dogodi. Baka ima devedeset tri godine. Devet. Tri. Možete li da zamislite da vam se bliži stota, da sedite u svom soliteru, sama, i čekate, znate već... jednostavno čekate? A vreme, dragoceno vreme vam ističe.“

Nastavila sam da trabunjam o nepravdi i svemu tome: o kaznama za putnike koji zakasne i avio-kompaniji kojoj ni dlaka s glave ne padne zbog kašnjenja. „Kakva parodija“, rekoh uzdrhtalih usana.

Nadlanicom obrisah nos koji mi je curio pa se stuših u bar, još grcajući i mrmrlajući upola glasa bujicu sramnih gadosti, ne dajući ni pet para na to da li me neko gleda, ni kako poremećeno delujem.

Meta mog gneva obuhvatala je: državne avio-kompanije zbog dvostrukih merila i zastrašujuće nefleksibilnosti, službenicu na šalteru zbog nesposobnosti da ubedi svoju preterano revnosnu nadzornicu da me pusti i, pre svega, čitavu mrežu britanske železnice što nije obavila svoju dužnost da me doveze do aerodroma na vreme. *Ovo se nikada ne bi dogodilo u jebenoj Nemačkoj ili jebenoj Švajcarskoj, s onim superefikasnim, funkcionalnim sistemom za prevoz putnika u koji je pametno investirano*, pomislila sam dok sam potajno razmišljala da li da odem. *Ne bi se ovo dogodilo ni da sam putovala Britiš ervezjom*, pomislih pa se zarekoh da nikada više neću putovati državnim kompanijama. *A da ona nadzornica nije bila sitničavi skot, sad bih sedela u tom avionu – onom na pisti. Onom koji neće poleti još čitav jebeni sat.*

Svi su bili krivi, svako živi, sem mene. Žrtveni jarci su mi najbolji drugari. Bila sam okružena njima i, oh, kako sam ih samo volela. Prebacivanje krivice na njih bio je moj prirodni stav, daleko lakši, pri tom, od suočavanja sa nelagodnim i neprijatnim činjenicama: da meni, sasvim i u potpunosti, nedostaje lična odgovornost, da sam zbog toga u poslednjih nekoliko nedelja bacila stotine teško stečenih funti na zamene letova i hotelske račune i, što je još najgore od svega, da sam izmislila očajnu i moralno neodbranjivu laž u uzaludnom pokušaju da spasem sopstvenu kožu.

Pet minuta kasnije prekršila sam vlastito pravilo da ne pijem pre ručka pa sam uronila u umirujući zagrljaj divnog, jakog džina s tonikom. Dok je ranojutarnji alkohol kolao mojim venama, oko mene je ostatak sveta nastavio s ustaljenim aktivnostima: poslovni muškarci i žene razgovarali su mobilnim telefonima dok su žurili da uhvate avion; prijatelji su razdragano

klicali čekajući da krenu na odmor; mladi parovi isprepletenih ruku, zaljubljeni, razgovarali su, smejali se i s ljubavlju gledali jedno u drugo, slepi za sve ostalo sem za sebe same. *Jebiga, venčaće se, pa će, jebiga, dobiti decu i, jebiga, živeti srećno zauvek*, pomislih boreći se sama sa sobom da ne zamrzim neke potpuno nepoznate ljude. Onda sam se brzo utešila pomišlju da im brak neće trajati dugo, da će se on uskoro zasititi i pobeći s nekom drugom – mlađim, lepšim primerkom – jer to se uvek događa.

Da li ću ja jednom biti u stanju da ostvarim normalan, zreo, funkcionalan odnos s mužjakom svoje vrste, baš me zanima. To mi je već bilo ponuđeno, pa i više od toga, ali kada mi je servirano na tanjiru, ja sam zbrisala, preplašena i još nespremna, nevoljna ili nesposobna da se odreknem drage mi slobode i nezavisnosti. Umesto toga, odlučila sam da uletim širom otvorenih očiju u najrazorniju vezu života.

U pregradi tašne stajao mi je mobilni u kojem se još nalazi poruka od Emili, jedne od najbližih prijateljica. Poruka je stara nedelju dana. Otvorila sam je i pročitala neki dvestoti put. „Izvinj, Lor. Tražila si da ti se kaže. Viđeni su ponovo juče u intimn. razgov. Čujem i da je provela pre podne u njegovoj kanc. Spuštenih roletni“

Pročitala sam je još jednom. Pa još jednom. Pa još jednom pre nego što sam izlila novu bujicu gadosti, ovoga puta na dvoje zlikovaca o kojima se govori u toj poruci: na Kristijana, lepog, inteligentnog advokata, koji je slučajno oženjen, i na Šarlotu, advokatsku pripravnicu, koja slučajno nije njegova žena.

Iako Šarlotu nikad nisam ni videla, imam nekoliko dobro obaveštenih izvora koji provode dane u gradskim sudnicama a večeri u barovima u glazgovskoj oblasti Merçant Siti, preko kojih ispunjavam praznine. Prema rečima tih doušnika, Šarlota je fenomenalna, pametna, i tako sitna da odeću kupuje na dečjem odeljenju. (Ona taj teret, izgleda, ne voli da drži za sebe, pa o tome priča svakoj ženi koju upozna.) To što joj je odeća veliči-

ne ispod nule, doduše, nije jedini krst koji ona nosi. Izgleda da nema prijateljice jer, kako je prema izveštajima više puta istakla: „Tako sam lepa. Devojke me ne vole. Zbog mene se osećaju ugroženo. Zato više volim da se družim s momcima. Zato sam ja s njima drugar.“ Oh, a Šarlota trenutno obožava tlo po kojem Kristijan gaji. Nevolja je u tome što to isto i sama osećam.

Znam da to nije opravdanje, ali otkad sam odrasla, preljubu smatram za zločin, gotovo isto tako ogavan kao i ubistvo. Iako nikad zapravo nisam bila pobornik kamenovanja do smrti, nisam ni bila daleko od toga. Prema tom grehu sam uvek zauzimala ekstreman stav. Tokom vinom podmazanih razgovora sa prijateljicama ja sam se klela iz dubine duše da nikada i nikako neću varati frajera s kojim sam, niti tu vrstu bola izazvati nekoj drugoj ženi. Iz iskustva sam znala za užas izdaje i često sam se zaricala, sa stopostotnom, potpunom i apsolutnom uverenošću, da to neću učiniti. Da to ne bih mogla da učinim. Nemoralno je. S visine sam gledala na Druge Žene kao jadne, grabljive, rasturačice savršenih brakova. (Momci? Pa, momci su momci, zar ne? Kako da se siroti, bespomoćni muškarac odupre kada se neka prefrigana, besramna žena baci na njega?)

Pa opet, pa opet... eto mene, trećeg temena u zbrkanom ljubavnom trouglu, koji je na ivici da se raspline u potpuno grešni ljubavni četvorougao.

Onog časa kada sam prešla crtu, nekako sam se podvojila zarad svog dvostrukog života. Kada su se sudarile te dve Lorne, ona loša je rekla dobroj da svi to rade – osamdeset posto ljudi u nekom trenutku života, prema nekoj zgodnoj (iako nenaučnoj) statistici na koju sam naletela – i, što je najvažnije, da savršeno vladam svojim osećanjima. „Samo se malo provodim“, reče đavo anđelu. „Ne želim ga. Ne volim ga. Konačno sam jednom u životu malo nestašna. Ne brini. O'ladi kapislu. Sve je pod kontrolom.“

Međutim, kad sam saznala za Šarlotu, Drugu Drugu Ženu, počela sam da se ponašam kao prevarena žena u romanima,

tako što sam zbunjenom Kristijanu izjavila besmrtnu ljubav, pa čak isplanirala da mu uništim život time što ću sve ispričati njegovoj ženi.

Ne samo da sam znala kako je taj postupak bio tragično ironičan – u ostale atribute koji su mi pali na pamet spadaju: neprikladan, nezgrapan i potpuno pogrešno usmeren – već sam se osećala kao da sam na Mesecu, pa na Zemlju gledam kroz teleskop i prisluškujem neku priču o nekom tuđem sjebanom životu. Samo što nije bilo tako. To je bio moj sjebani život.

Jedna suza mi je upala u džin i tonik. Našla sam se u ozbiljnoj opasnosti da se pretvorim u jadnicu kakve sam oduvek prezirala.

Dve godine ranije maznula sam posao snova u *Obzerveru*, najstarijim nedeljnim novinama na svetu. Porodica mi je bila oduševljena i ponosna. Kada sam rekla baki, ona se uzбудila više od mene. Rekla je da jedva čeka da ispriča familiji, komšiluku, patronažnom osoblju i oblasnim medicinskim sestrama, zatim me je pitala da li ću se videti sa papom. Vidno se razočarala kada je saznala da je to onaj *Obzerver* (tiraž od približno pola miliona; čuveni saradnici: Džordž Orvel, Majkl Frejn, Hju Mekilvani, i drugi), a ne (škotski) *Katolički obzerver* (tiraž od 16.000; čuveni saradnici: oblasni paroh).

Iako sam u početku bila izbezumljena zbog novog posla, jednako me je progonilo i beskrajno osećanje da nisam dovoljno dobra za njega, da su načinili neku strašnu grešku zaposlivši me. Moja sestra, u pokušaju da mi pomogne, izgovoriće rečenice poput: „usudi se da budeš prosečna“ ili „razbudi se i spoznaj činjenicu da nisi tako značajna“ ili će mi skrenuti pažnju na nešto što je nedavno pročitala, a što potkrepljuje malo poznati zakon vasiona: osamdeset sedam procenata svih ljudi u svim profesijama nije stručno.

Isprepadana da bih mogla biti prepoznata kao jedna među tih osamdeset sedam procenata (iako sam sebe ubeđivala da

sam jedna od onih srećnih trinaest, ili bi to trebalo da bude nesrećnih trinaest?), često sam maštala o tome da dam otkaz, naročito nakon čitavog onog debakla sa Kristijanom. Što ne znači da nisam imala druge ponude. Samo dve nedelje pre toga pitali su me da li hoću da se preselim u Egipat i živim s divnim bogatašem kog sam upoznala na porodičnom odmoru i koji je želeo da se „stara o meni zauvek“. Pošto nisam bila potpuno ubeđena da želim da se o meni neko stara zauvek, čak ni seksi Egipćanin, nevoljno sam ga odbila i počela da razmišljam o tome da se preselim u ratnu zonu i okušam se kao dopisnik iz inostranstva. Tek kada mi je sinulo da sam bolji stručnjak za sve ploče sastava *Tejk det* nego za zbivanja u Pojasu Gaze, promenila sam mišljenje.

Kada sam ispila ostatak ranojutarnjeg pićenceta, shvatila sam da sam jedina tridesetogodišnja žena koju poznajem – zapravo, tačno nedelju dana kasnije bio mi je trideset peti rođendan – koja niti ima partnera, niti hipoteku, pa čak ni mačku. Imala sam veću fobiju od obavezivanja od većine svojih muških prijatelja. Kao mnoge žene mojih godina bila sam ophrvana mahnitom suprotstavljenim strahovima: da se ne nađem u klopki veze s nekim prema kome ne osećam pravu, ludu, duboku ljubav i da ne budem sama; željom da se skrasim i imam decu, ali i zaziranjem da se odrekнем obožavane slobode i nezavisnosti.

Prethodnih nekoliko nedelja više bliskih prijatelja i kolega obazrivo mi je nabacilo kako bih možda mogla da razmislim o tome da „odem kod nekoga“ (psihijatar kao protivteža novom ljubavnom interesovanju). Međutim, moj stav o čitavoj toj kulturi terapija nije bio blagonaklon i mogao se svrstati negde između ismevanja i gađenja. Što bih plaćala nekome da mi kaže kako koristim duhovitost, ili se bar trudim da je koristim, kao odbrambeni mehanizam? Ili da mi objasni zbog čega ne dopuštam da mi se iko približi? Ili da tražim odobravanje

oca? Već znam sve to. „Na terapiji“, jednom je rekla Luiza, „sve ono što si mislila da znaš – o sebi i drugima – biće okrenuto naglavce.“ Možda se to događa s drugim ljudima, smatrala sam, ali ne može i sa mnom. Poznajem sebe bolje nego što bi iko mogao da me upozna.

Tog jutra, međutim, više nisam bila tako sigurna. Odlučila sam da ne želim čitav život da provedem ne puštajući nikoga blizu.

Ponovo sam se setila bake, koja je, kada je imala tridesetak godina, podizala devetoro dece bez ičije pomoći u tesnom stanu, dok joj je muž ratovao i radio na dokovima. Uporedila sam svoj život sa životom moje majke, koja je u mojim godinama radila do zore, u noćnoj bolničkoj smeni, kao bolničarka na gerijatrijskom odeljenju, i podizala dve kćerke izlazeći na kraj s tim što joj je muž zbog posla često odsutan. Prisetila sam se i nekih izuzetnih ljudi koje sam imala čast da upoznam kroz novinarski poziv – pojedinaca koji su preživeli ratove i genocide, ili koji su pretrpeli nezamislive gubitke u životu i smogli neverovatnu snagu i spremnost da nastave. Upamtila sam reči jednog čoveka koji je izgubio dete pod neverovatnim okolnostima, a koje su neizbrisive: „Život ne može da se odloži, mora da se živi *sada*. Ne čekajte da se nešto desi, da dođe do neke zamišljene buduće prekretnice; ne čekajte da bude prekasno da naučite da živite.“

Kad sam se njega setila, osetila sam još veću sramotu i kajanje. Šta ja to čekam? Da li je to jedna od onih okrutnih ironija nas, ljudskih bića, da treba da se dogodi nešto strašno pa da zaista počnemo da cenimo ovaj kratki život? Imam sjajan posao i divne prijatelje, savršeno sam zdrava, pa ipak bežim. Od ljubavi. Od obavezivanja. Život mi nije bio tragičan, ali nisam bila srećna i nešto je kod mene škripalo, pa sam rešila da se potrudim i uradim nešto povodom toga.

Otvorila sam beležnicu koju sam kupila na putu do bara. Namera mi je bila da pišem „nadležnima“ o problemima ove

zemlje u prevozu putnika. Umesto toga, na prvoj stranici sam zapisala: „Beleške o oporavku“, pa navalila da pišem. Na kraju tog tumananja toka svesti na dvanaest strana nažvrljala sam: „Čini mi se da mi je potrebna pomoć.“ Delovalo mi je mnogo lakše da to napišem nego da ga izgovorim. Ipak, znala sam da je potrebno da učinim više od poveravanja misli hartiji. Zato sam, pre nego što se predomislim, pozvala Ketu i zamolila je za telefon najboljeg psihijatra u gradu.

*u stanju
poricanja*

Januar

Nije mi ništa

Nije mi ništa. Ozbiljno. Baš ništa, nada, nula, duplo golo. Nisam hronična alkoholičarka, ne drogiram se, a nisam ni anoreksična. U detinjstvu me nisu zaključavali u ostavu pod stepeništem niti su me neki zli očuh ili maćeha prebijali na smrt. Nikada nisam boravila u ratnoj zoni niti sam bila u otetom avionu, a nisam pretrpela ni neki teški gubitak od kojeg bi mi ostale traume. Čak nikad nisam bila ni u bolnici. Mislim, kao pacijent. A, koliko mi je poznato, svi prijatelji i cela porodica su mi dobrog zdravlja.

Upravo to bih rekla da je moje rastreseno brbljanje u mislima našlo put do usta. Bilo je sedam i dvadeset, trećeg jutra u godini, dvadeset minuta do početka moje prve psihoterapije. Sedela sam u kolima pred velelepnom viktorijanskom stambenom zgradom u zapadnom delu Glazgova, preslišavala se i uvežbavala šta ću reći ženi s kojom se spremam da uđem u blizak lični odnos. Kako se razdanjivalo, primetila sam tanki slojinja koji je prekrio sve, od ogromnog gotskog tornja starog gradskog univerziteta na horizontu, do stepenica koje vode do njenog savetovališta. Gotovo da nije bilo žive duše, osim ponekog džogera i odgovornih šetača pasa. Bilo je prelepo i mirno. Berala sam stanice na radiju dok se nisam zaustavila na *Dobro jutro, Škotska*, pojačala ga skoro do daske, kako bih prigušila neprekidno debatovanje u glavi. Međutim, radio, čak i tona navijenog na najjače, nije bio dovoljno glasan.

Možda ne bi trebalo ni da ulazim. Niko me ne tera. Nisam upućena na posmatranje. Bilo bi to, doduše, žešće izvlačenje. Osim

toga, nedeljama sam čekala termin. Da odem na samo jednu seansu? Verovatno će pući od smeha i reći mi da sam, u poređenju s drugim šiznutim ljudima koji dolaze kod nje, najzdravija, najprijateljska žena koju je upoznala. Tako je, otići ću jednom, pa makar samo da čujem kako mi ništa ne fali. Kako je to sasvim normalno. Kako sam ja sasvim normalna.

Tog jutra sam se probudila oko četiri, mahnitno ubrzanog pulsa, znojavog vrata, i nisam mogla ponovo da zaspim. Dok sam razmišljala kako ću istresti najličnije i najneprijatnije tajne, zapitala sam se u šta se to upuštam i šta se tačno nadam da ću postići.

Oduvek sam veliki skeptik kada je reč o psihoterapijama. Osim za one koji su u životu pretrpeli nekakav traumatičan događaj, uvek sam odbacivala takozvano lečenje razgovorom, kao preskupu prevaru slabih, jadnih, samopovlađujućih gubitnika koji imaju mnogo vremena i novca, ali ništa ozbiljnije na šta bi se požalili do strašne tegobe nedostatka nečeg posebnog za žaljenje. Drugim rečima, ljudi koji su hteli da kukaju o svom problemu s težinom/samopoštovanjem/alkoholom/obavezivanjem, kriveći emocionalno odsutnog oca i/ili suviše kritičnu majku. Kad sam zakasnila na onaj let, bila sam sva u fazonu traženja žrtvenog jarca, ali mi se i bacanje krivice za sve na sopstvenu krv i meso činilo malo pregrubo.

Nema sumnje da moj stav zarivanja glave u pesak ima veze s Luizom i Ketij, koje su godinama iznosile dosadne kvazipsihološke baljezgarije kao objašnjenje za gotovo sve, uključujući i, recimo, zeznute ličnosti ratnohušakačkih političara. („Nema to nikakve veze s naftom, oružjem za masovno uništenje, niti sa zbacivanjem despotskih režima, već ima s nerešenim problemima s tatom i neurotičnom glađu za moći i vlašću.“)

„Svejedno“, obično bih im rekla.

„Sve ono što nas pokreće, što nas motiviše, skriveno je na nekom mestu“, tekao bi dalje njihov refren. „Sve što nam se ikada dogodilo.“ Sve dok ne postanemo svesni tih podsvesnih činilaca, kako su uporno tvrdile, osuđeni smo.

„Na šta?“, povremeno bih, sasvim ludo, pitala.

„Na nestvarno postojanje. Na postojanje u laži – da nikada ne budeš ono što zaista jesi. Da donosiš samodestruktivne izbore i odluke. Da se vodiš ljubomornim, takmičarskim, manipulativnim i obuzdavajućim impulsima kojih nisi ni svesna, koji upravljaju našim životima, a mi to i ne slutimo. Da ostaneš večito dete ili mlado biće zatvoreno u ličnosti koju su ti roditelji nenamerno nametnuli.“ Slučaj zaključen, očigledno.

„Koga je briga šta te čini onakvim kakav si?“, često bih reagovala. „Takav si kakav si. Ne možeš to da promeniš. Tu ništa ne može da se uradi.“

„S takvim stavom, zaista ne može.“

I tako redom.

U prilog mom ubeđenju da su prešle onu tanku liniju između razuma i ludila išlo je njihovo nepopustljivo insistiranje na tome da od terapije *svako* ima koristi. Tokom njihovih najvatrenijih beseda, čak su umele da tvrde kako bi izvesno vreme provedeno na kauču trebalo da bude obavezno pre nego što neko dobije decu. „Ako ne postanemo ono što zaista jesmo pre nego što se reprodukujemo“, kazale bi, „onda jednostavno, podsvesno, prenosimo naše sranje na sledeću generaciju.“

Za razliku od njih, ja nisam imala vremena da preturam po prošlosti. Barem ne pred publikom. A svakako ne pred publikom koju bih morala još i da plaćam. Naravno, smatrala sam da poznajem sebe. U stvari, oduvek sam mislila da sam prilično uznapredovala u spoznaji sebe. Ko ne misli tako? Ipak sam više volela da kopam po dubinama duše i tihujem u privatnosti sopstvenog doma. Ili, ako bih osetila potrebu da podelim to s nekim, imala sam prijatelje i porodicu s kojima sam razgovarala. Za mene je terapija predstavljala zgodan izgovor da se izbegne odgovornost. Često sam umela da kažem da je život prekratak i suviše dragocen da bi se gubilo vreme u piljenju u prastaru istoriju koja se ne može promeniti.

Jeste, imala sam i ja neke ofucane kofere pune emocionalnog prtljaga koje sam odložila. A ko ih nema? Škotlandčani se diče

time što su najneemotivniji i najnekomunikativniji u Britaniji, ako ne i na celom svetu. Mi zasučemo rukave i teramo dalje. U mojoj široj familiji ima ljudi koji misle da reč „šrink“* znači samo ono što se dogodi nemarno opranim delovima odeće, a da reč „depresija“ treba stavljati iza prideva „velika“ i pisati je velikim slovom. Rasterećenje sopstvenih osećanja ugrožava opstanak. Očigledno su Luiza i Keti ugrožavale nacionalnu bezbednost jer, uopšteno govoreći, mi Škotlandci, sem pod dejstvom alkohola, radije bismo jeli pržene dečje udove nego što bismo pričali o emocijama.

Ako imaš problem, uhvati se u koštac s njim. Ovo sam volela da govorim i upravo to sam i mislila da sve vreme radim. Promeni posao. Raskini vezu. Ako je to preteško, nađi neku razbibrigu. Napij se. Idi na rekreaciju. Pročitaj dobru knjigu. Zaroni u neki projekat vredan truda. Otputuj u inostranstvo. Idi u bioskop. Postavi sebi neki cilj. Idi na detoksikaciju. Slušaj *Abu*. Pomisli na one kojima je gore nego tebi i zahvali bogu, kako bi moja mama rekla. Nađi sebi neki neobavezujuć hobi ili izađi na svež vazduh. Ako je baš neophodno, gutni neku pilulu sreće, samo ne gubi vreme, novac i jedan jedini život koji imaš ispovedajući se nekom strancu i ostatak veka optužujući roditelje za svoje teškoće. Tako sam razmišljala.

Samo, to je bilo pre nego što sam se nekako pogubila.

Kao da kašnjenje na letove i uzastopne kazne za prekoračenje brzine nisu bili dovoljni, proteklih meseci jednostavno nisam mogla da prestanem da plaćem. Prolila sam toliko suza da sam počela da razmišljam o istoriji i kulturi suza: otkud one, kako to da neki ljudi lako zaplaču dok drugi to ne mogu, zbog čega žene plaču više od muškaraca, hoću li dehidrirati ili mi je, što sam počela da naslućujem, izvor nepresušan. Plakanje mi je na izvestan način postalo druga karijera. Jecala bih kao napušteno, neutešno dete u kancelariji svoga urednika, na odeljenju kozmetike *Helena Rubinštajn*, u pabu s prijateljicama, u *Kouč*

* Eng.: *head shrinker* ili *shrink*, žargonski izraz za psihijatra, psihoterapeuta; *head*, glava, *shrink*, skupljanje, skupiti. (Prim. prev.)

end horsiz pred kolegama iz *Obzervera* (od kojih mnoge jedva i poznajem), u svlačionicama na bazenu i u krevetu, u dva, tri ili četiri ujutro. Jednog dana sam videla nekog starca kako sedi sam za šankom pred dopola ispijenim ginisom. Kad je podigao kriglu do usana, ona mu je iskliznula pa se polio po pantalonama. Pomogla sam mu da se obriše, pa otrčala u toalet i cmizdrila. Zbog nekog postarijeg violiniste koji je grozno svirao na pločniku, samo što se nisam rastopila. I načisto ispraznila novčanik.

Nekom drugom prilikom, kad sam bila u Londonu i opet zakasnila na avion, preklinjala sam kolumnistu *Obzervera* da me ne iskoristi zato što sam malo ranjivija. Za neverovatan slučaj da me nije čuo ili razumeo, na putu do njegove kuće uporno sam mu ponavljala kako ga molim *da me ne iskorišti zato što sam malo ranjivija*. Kad mi je postalo jasno da nema nameru ništa da uradi sem da me veoma ljubazno smesti u gostinsku sobu, uočila sam priliku za još kvalitetnog grcanja, pa sam je i iskoristila. Što, što, što, cvilela sam, nije hteo ni da *pokuša* da me iskoristi?

U tom razdoblju nekoliko puta sam pomalo histerično telefonirala Kristijanu, preklinjući ga da nikad više ne izađe s onom Šarlotom i preteći da ću u protivnom svima ispričati šta je bilo među nama. Moj racionalni deo govorio mi je kako je ovo ne samo suludo već i da su mi šanse da ga promenim jednake onima da promenim vreme, međutim, iracionalna strana mi je sedela za upravljačem i odbijala je da se mrdne.

I tako sam zapravo ucenjivala čoveka koji je muž neke druge žene, zato što jednostavno nisam mogla da podnesem pomisao da će se zaljubiti u neku Drugu Drugu Ženu. Džeri Springer bi verovatno prihvatio moje pozive. Stidela sam se i bila potpuno zgađena spoznajom kakva sam to osoba postala.

Pre onog trilinga propuštenih letova, okrenula sam se isprobanom i overenom arsenalu samoumirujućih strategija – naterala sam se da idem na plivanje, odlazila u duge šetnje po divljim

škotskim brdima, bacala se na posao, opijala se, apstinirala čitav mesec, razmišljala o ljudima kojima je gore nego meni i zahvaljivala bogu, pisala u svoju beležnicu i sastavljala zaista grozomorne pesme o bolu neuzvraćene ljubavi, vratila se na prozak – međutim, ovog puta kao da mi ništa nije pružalo olakšanje, pribežište, ni mir koje sam tražila. Ovoga puta sam znala da ću morati da primenim nešto drastičnije.

Već je bilo dvadeset pet do osam – vreme u koje bih, pod normalnim okolnostima, bila još u krevetu. Osećala sam se kao đak koji počinje novo polugođe u novoj školi, doduše s mnogo lepšim cipelama na nogama. Ipak je ovo bilo gore, jer sam se našla tu po sopstvenom izboru i ozbiljno uskraćenog sna. Zapravo, više sam sebi ličila na nekog oženjenog muškarca koji prvi put odlazi u gnusnu jazbinu gde se trguje seksom – kao da se spremam da uradim nešto prljavo i zabranjeno, pa se plašim da će me u tome neko uhvatiti. Razmišljala sam da li da se vratim kući, da nestanem pod jorganom, da potrošim onu gomilu novca koju sam pozajmila za terapiju na nešto što donosi trenutno zadovoljstvo, kao što je plakar pun nove odeće, džinovski plazma televizor ili egzotično putovanje. Ili sve to zajedno. Da bih sebe sprečila da se predomislim, a delimično i kako me neko ne bi video, izletela sam iz auta, pa ustrčala uz stepenice i pritisnula zvonice. Samo mi je nedostajao stari prljavi mantil da kompletira moje lopovsko držanje.

Vrata su škljocnula i otvorila se pa sam se, prateći uputstva koja sam dobila preko telefona, popela uz tri niza stepenica, otvorila još jedna vrata i sela u prazan omanji hodnik preobražen u čekaonicu. Nekoliko puta sam duboko udahnula – miris kafe je bio tako jak da sam je gotovo okusila – pa sam se obazrela oko sebe. Na patosu od širokih borovih dasaka u prirodnoj boji stajale su jedna tamnozeleno i dve smeđe fotelje. Četiri fotografije pejzaža su visile na zidu – na prvoj sam odmah prepoznala planinski venac Toridon pod snegom, što je verovatno najupečatljivija oblast u Škotskoj, druga mi je delovala kao Loh Lomond u sumrak. Jezero je bilo obavijeno onim ljupkim

ružičastoljubičastim sjajem od kojeg smesta poželiš da sedneš u auto i odvezeš se tamo. Ostale dve su bile slike lepe izdvojene i stenovite plaže. Mislim je to Laskentajr na hebridskom ostrvu Haris – često navođena kao jedna od dvadeset najlepših plaža u svetu.

U dnu hodnika visila je uramljena crno-bela fotografija starijeg bradatog muškarca. Je li to Frojd? To bi svakako bilo previše upadljivo zanemarivanje klišea. U svakom slučaju nije bila ona njegova čuvena slika sa cigarom. Ko god to bio, sedeo je za pisaćim stolom i delovao opako. Oštrog i prodornog pogleda. To svakako ne može biti Frojd? Zar on nije bio pomalo nameran? Uz to opsednut seksom, ženomrzac, koji je verovao da žene pate od zavisti što nemaju penis, pa mrze majke što ih šalju u svet „nedovoljno opremljene“? Tja, tja, što bi rekla moja prijateljica Emili. Sad sam se zaista upitala u šta sam se to upustila. Možda je to slika dede mog psihijatra, tešila sam se.

Pored automata za hladnu vodu stajale su dve gomile prilično raskupusanih časopisa: *Atlantski mesečnik*, *Nacionalna geografija*. Pogledala sam onu poznatu žutu ivicu i uzela primerak s vrha. Bio je iz 1985. i na naslovnoj strani donosio članak o gladi u Etiopiji. To je samo potvrdilo moje mišljenje da je ovo mesto za ljude opsednute prošlošću. Osim toga, potvrdilo mi je koliko su moji „problemi“ tričavi. A nateralo me je i da razmišljam o 1985. godini. Tad mi je bilo petnaest – kraj sveta kakav sam znala, mada to tada nisam u potpunosti shvatala.

Nakon nekoliko minuta čula sam da se otvaraju neka vrata. Pojavi se vitka žena, srednje visine, naizgled u drugoj polovini šeste decenije, i pruži mi ruku. „Lorna?“, upita s najbleđim mogućim osmehom pa se i sama predstavi.

„Zdravo. Zaista mi je zadovoljstvo da vas upoznam“, rekoh čvrsto joj stegnuvši ruku. „Mnogo vam hvala što ste pristali da me primite“, dodadoh blagodarno.

Pomislila sam kako je pomalo čudno i uznemirujuće što se nije vedro osmehnula i rekla: „Dušo, ovde ste dobrodošli.“

Umesto toga, ona se okrenula i pošla u drugi hodnik. Poslušno sam krenula za njom. Zamišljala sam je u pomalo hipi stilu, s dugom, neurednom kosom u maniru Kejt Buš, u odeći iz dobrotvornih prodavnica polovne robe i ozbiljnim cipelama kakve nosi moja baka. Međutim, na prvi pogled više je ličila na direktorku škole ili preduzeća, u tamnom kompletu boje vina i zagasitoružičastom džemperu, s brižljivo ošišanom smeđom kosom do ramena, naočarima sa metalnim ramom i hladnim, poslovnim ponašanjem. Celokupan utisak je bio nešto kao stroža verzija Helen Miren u ulozi njenog veličanstva kraljice.

„Izvolite, uđite“, reče otvorivši vrata ordinacije i pokazavši na dve kožne fotelje postavljene jedna naspram druge pod malim uglom. Sela sam i bacila brz pogled po sobi. Bio je tu i kauč – *onaj* čuveni kauč! – uza zid. Nemam pojma da li je bio presvučen crnom kožom kao što sam ranije zamislila jer je, kao *onaj* čuveni, bio pokriven persijskim ćilimom. Bio je bez rukohvata i naslona za leđa, pa je više ličio na omanji krevet ili klupu nego na primamljiv, udoban divan. Na podu je strateški postavljena kutija s papirnim maramicama. One mora da su za stvarno poremećene ljude, pomislila sam zadovoljno i s olakšanjem jer nisam takva.

Uputila sam doktorki Dž. topao, prijateljski osmeh. Ona mi je odgovorila zagonetnim izrazom lica – možda bledim osmehom. U svakom slučaju, on joj nije dopro do očiju. Baš nepriступačno, s nelagodnom sam pomislila. Učtivo sam pokušala da probijem led zahvalivši joj ponovo i pomenuvši divan jak i primamljiv miris kafe koji je ispunjavao prostor između nas dve gotovo je primoravajući da i meni ponudi šolju. Nije mi je ponudila, već mi je uputila krut pokret glavom kao bednu utešnu nagradu.

A ja sam zamišljala kako će me prigrliti, kao svoje drago dete, u topao zagrljaj i progukati mi da ne treba da se brinem zato što će se ona postarati za mene. „Sada će sve biti u redu; doktorka Dž. je tu da vodi računa o tebi. Ništa ružno ti se više neće dogoditi. Doktorka Dž. će se postarati za to“, zamišljala

sam da će reći. Ispostavilo se da sam se našla u ranom stadijumu grubog osveščivanja.

Nasuprot životnim trenerima, knjigama o samopomoći, sjajnim časopisima i inspirativnim govornicima, doktorka Dž. nije obećavala da će me osloboditi svih strahova, razvezati moj istinski potencijal, pomoći mi da do kraja godine ostvarim snove i postanem srećna, bogata, uspešna i ispunjena. Nije čak ponudila ni da mi pomogne da nađem novog dečka. U stvari, doktorka Dž. ništa nije obećavala niti je nudila ikakve garancije. Samo je sedela, ćutala i posmatrala me s neprozirnim izrazom na licu. Bilo je to uvrnuto. Vrlo, vrlo uvrnuto. Tako nešto nisam iskusila nikad u životu.

Svakako se pita, razmišljala sam, šta ću ja tu – šta sa mnom nije u redu pa sam došla na terapiju? Svakako da umire od želje da mi postavi neka pitanja? Da otkrije sve o meni i mom životu? Očigledno ne.

Kad je zvuk tišine postao zaglušujuć, uputila sam joj još jedan molećiv osmeh. Opet ništa. Pomislila sam da joj zahvalim još jednom... Ipak sam samo ponovo pogledala po sobi. Na velikom pisaćem stolu od mahagonija, smeštenom iza nje, pred velikim prozorom, stajao je računar, uredna gomila novina i dva rama za slike. Na zidu levo od njenog stola visilo je nešto što je ličilo na uramljene sertifikate i diplome sa svetlucavim, zlatnim odštampanim slovima. Zapazila sam i figuricu majke s detetom. S moje leve strane, naspram kauča, bila je polica puna nečitljivih knjiga, koja se dizala do tavanice, a pored nje i nešto iza mene, velika grafika u bojama zemlje prekrivala je čitav zid.

Pogledala sam u nju i upitala se kakva li je njena priča: da li je udata – nije nosila burmu – i ima li dece.

Na kraju, kako ne bih podlegla napadu nerveze, izgovorila sam svoju uvodnu rečenicu, koja je uistinu sve objašnjavala: „Žao mi je. Nisam baš sigurna šta treba da radim.“

U glasu mi se osećalo više od traga beznađa. Ona trepnu nekoliko puta, ali ne reče ništa.

Zahvaljujući Holivudu znala sam one karikature od psihijata koje sede u tišini, bez ikakvog izraza lica, glade bradu i